

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
ЦЕНТАР ЗА СТРУЧНО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУКА**

НАСТАВНА ПРОГРАМА

ПРАКТИЧНА НАСТАВА

III ГОДИНА

СООБРАЌАЈНА СТРУКА
Техничар за транспорт и шпедиција

Скопје, 2007 година

1. ИДЕНТИФИКАЦИОНИ ПОДАТОЦИ

1.1. Назив на наставниот предмет: ПРАКТИЧНА НАСТАВА

1.2. Образовен профил и струка

1.2.1. Образовен профил: техничар за транспорт и шпедиција

1.2.2. Струка: сообраќајна

1.3. Диференцијација на наставниот предмет

1.3.1. Карактеристичен за образовниот профил

1.4. Година на изучување на наставниот предмет: трета

1.5. Број на часови на наставниот предмет

1.5.1. Број на часови неделно: 4 часа

1.5.2. Број на часови годишно: 144 часа

1.6. Статус на наставниот предмет: задолжителен

2. ЦЕЛИ НА НАСТАВНИОТ ПРЕДМЕТ

По совладувањето на наставната програма по наставниот предмет практична настава ученикот стекнува знаења, вештини и се оспособува:

- да планира транспорт според видовите на транспорт;
- да пополнува документи кои се употребуваат при превоз;
- да пресметува превозни трошоци;
- да распоредува товар на превозни средства;
- да применува правилни техники на користење на палети и контејнери;
- да посредува при внесување на стока во царинско подрачје, увозни, извозни, транзитни и саемски работи;
- да ја контролира исправноста на документите во соработка со учесниците во меѓународната размена и меѓународниот транспорт на стоки;
- да изготвува Единствен Царински Документ (ЕЦД) за увоз, извоз, транзит и складирање на царинска стока;
- да ја подготвува дополнителната царинска документација и да врши преглед на стока за царинење;
- да пресметува царина, данок, акцизи и други давачки;
- да стекнува навики за уредно, брзо и точно извршување на работата.

3. ПОТРЕБНИ ПРЕТХОДНИ ЗНАЕЊА

За успешно следење и совладување на наставата по практична настава, односно постигнување на поставените цели, потребни се предзнаења од: технологија на патен транспорт, технологија на железнички транспорт, логистика, технологија на ракување и складирање на товар и практична настава од II година.

4. ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС

4.1. Структурирање на содржините за учење

Тематски целини	Број на часови	Конкретни цели	Дидактички насоки	Корелација меѓу темат. целини и меѓу предметите
<p>1. ПАТЕН ТРАНСПОРТ</p>	<p>24</p>	<p>Ученикот:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да избира правилно превозно средство; - да избира правилен транспортен пат; - да планира фази на транспорт; - да утврдува време на транспорт; - да анализира показатели на транспорт; - да ги проценува местата и причините на појава на неповолни показатели; - да селектира податоци за пополнување на транспортна документација; - да пополнува транспортна документација за возач, возило и стока; - да ги утврдува транспортните трошоци по километар и час; - да применува тарифа за превоз; - да направи транспортна понуда за превоз со патен сообраќај. 	<ul style="list-style-type: none"> - Објаснување на фазите на транспорт; - прикажување евиденции кои се водат при транспортот; - презентирање на тарифи; - пополнување товарен лист; - пополнување транспортна документација; - решавање на примери за утврдување на транспортни трошоци; - правење транспортна понуда; - изработка на елаборат; - во задачите да не се бара употреба на сложен математички апарат. 	<p>Технологија на патниот транспорт</p>

<p>2. ЖЕЛЕЗНИЧКИ ТРАНСПОРТ</p>	<p>36</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги разликува евиденциите при превозот на стока со железнички транспорт; - да селектира податоци кои се бележат во евиденции при превозот на стока; - да пополнува евиденции кои се водат при прием, складирање, превоз и предавање на пратки; - да ги пресметува и анализира показателите; - да ги проценува местата и причините на појава на неповолни показатели; - да пресметува граница на товарење на коли; - да разликува делови на тарифа за превоз на стока; - да ја толкува содржината на тарифите; - да пресметува превознина за редовен, орочен и експресен превоз, додаток на превознина и надоместоци за споредни услуги; - да пополнува товарен лист; - да избира вид на железничка кола; - графички да претставува распоредување на товар на коли; - да пресметува најголеми дозволени димензии на товар; - да пресметува оптоварување на превозно средство; - да применува средства за осигурување на товар. 	<ul style="list-style-type: none"> - Прикажување евиденции кои се водат при превоз на стока (писмена порачка на коли, книга за мерење, потврда за прием, книга за отпремање, записник за проверка на содржина на пратка, оlistување на коли бележници за употребени пломби, товарница, книга за пристигнување, извештај за пристигнување на пратка, евиденција при неправилности во превозот и др.); - решавање примери за одредување на граница на товарење; - презентирање тарифа за превоз на стока; - разработување на содржината на тарифите; - решавање примери за пресметување на превознина, додаток на превознина и надоместоци за споредни услуги; - презентирање примери за пополнување на товарен лист; - изработка на елаборат за избор на коли и распоредување на товар на нив; - прикажување примери за различни димензии и облици на металуршки, дрвни, земјоделски, градежни материјали и производи, котури и сл.; - во задачите да не се бара употреба на сложен математички апарат. 	<p>Технологија на железнички транспорт Шпедиција и шпедициско работење</p>
---	------------------	---	---	--

<p>3. ВОЗДУШЕН ТРАНСПОРТ</p>	<p>12</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги разликува документите при превоз на патници и стока со воздушниот транспорт; - да селектира податоци кои се бележат во документите при превозот; - да ги пополнува документите при прием, складирање, превоз и предавање на пратки; - да пресметува превозни трошоци; - да пополнува товарен лист; - да претставува графички распоредување на товар во типичните воздухоплови. 	<ul style="list-style-type: none"> - Презентирање на пополнување на авионска карта, купон за лет, купон за влез (Boarding pass) и др.; - демонстрирање употреба на Air Passengers Tarifes (APT) и Air Cargo Tarifes; - укажување на начин на пополнување на товарен лист (Air Waybill), карго манифестот и листата на оптоварување; - решавање примери за пресметување на превозни трошоци; - презентирање примери за примена на обичните, специфичните и специјалните тарифи; - објаснување на технологијата на прием, контрола, мерење, товарење, распоредување, истоварање и предавање на пратките; - изработка на елаборат за распоредување на товарот во типичните воздухоплови. 	<p>Комбиниран транспорт Шпедиција и шпедициско работење</p>
<p>4. ВОДЕН ТРАНСПОРТ</p>	<p>12</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги разликува документите при превоз на стока со водниот транспорт; - да селектира податоци кои се бележат во документите при превозот на стока; - да пополнува документи при прием, складирање, превоз и издавање на пратки; - да претставува графички распоредување на товар во типичните бродови и баржи; - да пресметува превозни трошоци; 	<ul style="list-style-type: none"> - Презентирање на пополнување на коносман (Bill of Lading – B/L, Waterway Bill of Lading), товарен лист (Sea Waybill, Inland Waterway Bill), капетанска потврда (Mate’s receipt), потврда на брегот (Dock receipt, Wharf receipt); - објаснување на основните, специјалните и пристанишните и превозни тарифи; - решавање примери за пресметување на превозни трошоци; - презентирање примери на товарење и истоварање (вертикален, хоризонтален, 	<p>Комбиниран транспорт Шпедиција и шпедициско работење</p>

		- да пополнува товарен лист.	директен и индиректен), складирање, распоредување на товарот, царинење, осигурување и сл., - изработка на елаборат за распоредување на товарот во типичните воздухоплови.	
5. КОМБИНИРАН ТРАНСПОРТ	24	- Да применува техники на формирање на палетни единици; - да го претставува графички искористувањето на површината на палетите и површината и волуменот на контејнерите; - да искористува правилно површина, волумен и носивост на типичните превозни средства на патниот, железничкиот, водниот и воздушниот транспорт со палети и контејнери; - да предвидува рационално искористување на складишни простори со палети и контејнери.	- Укажување на техниките на формирање и обликување на палетните единици; - презентирање цртежи, слики и шеми на постоечките техники; - демонстрирање варијанти за правилно сложување на товарот на палетите и контејнерите; - укажување на начини на користење на палети и контејнери со вообичаени и невообичаени форми и димензии на товарот; - изработка на елаборат за формирање на палетни единици со конкретен производ, начин на складирање, нивно редување во контејнер, превозно средство и складиштен простор; - изработка на елаборат за полнење на контејнер со конкретен производ, начин на складирање и нивно редување – поставување на превозно средство и складиштен простор.	Комбиниран транспорт Технологија на железнички транспорт Технологија на патен транспорт Технологија на воздушен и воден транспорт
6. ЕДИНСТВЕН ЦАРИНСКИ ДОКУМЕНТ (ЕЦД)	36	- Да разликува Единствен Царински Документ (ЕЦД) за транзит на стока на граничните царински испостави од другите ЕЦД; - да ги познава видовите на обрасци; - да ги пополнува рубриците во царинската декларација за транзит	- Прикажување на Единствен Царински Документи други придружни документи и обрасци; - презентирање на начини на пополнување на ЕЦД при увоз, извоз, транзит и складирање на царинска стока; - пополнување на царинска	Шпедиција и шпедициско работење

	<p>на стока;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да изготвува збирна декларација во внатрешните царински испостави за привремено чување на стока; - да разликува Единствен Царински Документ (ЕЦД) за складирање на царинска стока У7 од другите ЕЦД; - да ги пополнува рубриците во царинската декларација за складирање на стока, - да ги пополнува документите што треба да се приложат кон царинската декларација - да разликува Единствен Царински Документ (ЕЦД) за увоз на стока од другите ЕЦД; - да ги пополнува рубриците во царинската декларација за увоз на стока; - да ги разликува специфичностите при пополнување на Единствениот Царински Документ кај секој поединечен вид царинска постапка; - да пресметува царина, данок, акцизи и други давачки; - да разликува Единствен Царински Документ (ЕЦД) за извоз на стока од другите ЕЦД; - да ги пополнува на рубриците во царинската декларација за извоз на стока; 	<p>декларација;</p> <ul style="list-style-type: none"> – пополнување на придржни документи на ЕЦД,; – пресметување на царина, даноци, акцизи и други давачки; – изготвување изјава за потекло; – посета на претпријатија чија основна или споредна дејност е проблематиката на транспорт и шпедиција. 	
--	--	---	--

		<ul style="list-style-type: none"> - да ги познава документите кои се приложуваат кон царинската декларација за извоз, начинот на нивно пополнување и нивните карактеристики; - да изврши правилно пополнување на превозните документи (товарен лист - ЦМР); - да го пополнува документот Уверение за движење на стока ЕУР1 (Movement Certificate EUR1) и да ја познава неговата примена; - да изготвува Изјава за потекло. 		
--	--	---	--	--

4.2. Наставни методи и активности на учење

Целите на наставниот предмет **практична настава** се реализираат со примена на наставните форми: фронтална, групна и индивидуална. Како наставни методи може да се користат: демонстрација, дискусија, решавање на проблеми, активна демонстрација на ученици, учење преку сопствено откривање и др.

Активности на ученикот: црта, набљудува, споредува, прибележува, чита, открива, учи независно и работи домашни задачи.

Активностите на наставникот се: организира и раководи активна и индивидуална дејност кај учениците, објаснува, организира и води дискусија, дава инструкции, пишува на табла, демонстрира, ги оценува задачите, поставува прашања, регистрира, оценува и ги анализира резултатите.

4.3. Организација и реализација на наставата

Процесот на учење и практичната обука по предметот практична настава треба да се изведува преку практична настава, да се создадат оптимални услови за индивидуализираната настава и работата во тимови, како и проектни задачи, елаборати и индивидуални домашни. Образовните активности се организирани според неделен распоред на часовите во четири тримесечја и во две полугодија. За успешно реализирање на часовите по практична настава потребно е паралелката да се подели во две групи.

4.4. Наставни средства и помагала

За ефикасно реализирање на целите на наставниот предмет **практична настава** се применуваат разни средства и помагала како: графоскоп, видеоснимки, слајдови, фотографии, компјутер, ЛЦД проектор и слично.

5. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Оценувањето на постигањата на учениците се врши перманентно, преку усно и практично проверување на знаењата по секоја завршена тематска целина. Исто така, на крајот од полугодieto и наставната година се проверуваат постигањата на учениците преку изготвени тестови на знаења од тематските целини реализирани во текот на полугодieto и наставната година. Доколку ученикот не постигне резултати во реализирањето на конкретните цели на наставната програма, се постапува согласно на законската регулатива за средно образование.

6. КАДРОВСКИ И МАТЕРИЈАЛНИ ПРЕДУСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

6.1. Основни карактеристики на наставниците

Наставникот по наставниот предмет **практична настава** треба да ги поседува следните педагошки, персонални и професионални карактеристики: да е психофизички здрав, да владее со литературниот јазик и писмото на кои се изведува наставата, да е комуникативен и отворен за соработка, да е соодветно професионално образован, со или без работно искуство, да ја сака педагошката работа и да напредува во неа, да е добар организатор, да е креативен и способен за примена на иновации во образовната технологија.

6.2. Стандард за наставен кадар

Наставата по предметот **практична настава** ја реализираат кадри со завршени студии по:

- **сообраќај и транспорт;**

со здобиена педагошко- психолошка и методска подготовка и положен стручен испит.

6.3. Стандард за простор

За успешно реализирање на целите на наставниот предмет **практична настава** таа се реализира во специјализирани училници или кабинет за сообраќај и транспорт, соодветно опремен со наставни средства и помагала, според нормативите за простор и опрема, во претпријатија чија основна или споредна дејност е проблематиката на транспорт и шпедиција.

7. ДАТУМ НА ИЗРАБОТКА И НОСИТЕЛИ НА ИЗРАБОТКАТА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

7.1. Датум на изработка: мај 2007 година

7.2. Состав на работната група:

1. Ридван Зекири,	дипл. маш. инж.,	раководител, советник, Министерство за образование и наука
2. м-р Гордан Стојиќ,	дипл. сооб. инж.,	Технички факултет - Битола
3. Гордана Кожуваровска,	дипл. сооб. инж.,	наставник, СОУ „Таки Даскало” - Скопје
4. Кристина Белдедовска,	дипл. економ.,	Алтива – услуги и шпедиција - Скопје

8. ПОЧЕТОК НА ПРИМЕНА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Датум на започнување: 01.09.2007 година

9. ОДОБРУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програма по практична настава ја одобри министерот за образование и наука со решение бр. 11-4398/1 од 12.06.2007 година.